

ΠΡΟΛΟΓΟΣ ΤΗΣ ΜΕΤΑΦΡΑΣΤΡΙΑΣ

Η *Ιστορία ενός Γερμανού* (πρωτότυπος τίτλος αυτού του βιβλίου) είναι το πρώτο συγγραφικό έργο που ανέλαβε ο Sebastian Haffner, το πολιτικό όνομα του οποίου είναι Raimund Pretzel, ύστερα από συνεννόηση με τον εκδοτικό οίκο Secker & Warburg στην Αγγλία, όπου κατόρθωσε να μεταναστεύσει το 1938 προφασιζόμενος δημοσιογραφικές έρευνες για λογαριασμό ενός γερμανικού περιοδικού των εκδόσεων Ullstein.

Πρόθεσή του ήταν να ενημερώσει το αναγνωστικό κοινό της Αγγλίας για το πώς είχε οδηγηθεί η Γερμανία στο ναζισμό και για το τι συνέβαινε στο λαό της, μέσα από το πρίσμα των προσωπικών του εμπειριών στους κύκλους που είχε βρεθεί. Έτσι έλαβε τη μορφή πολιτικής αυτοβιογραφίας.

Πέρα από την πολιτική σπουδαιότητα του έργου, η συγγραφή του ήταν εξαιρετικά σημαντική για τον Haffner για βιοποριστικούς λόγους και την εξασφάλιση της άδειας παραμονής και εργασίας του στην Αγγλία.

Το πρωτότυπο χειρόγραφο συντάχτηκε στη γερμανική γλώσσα, γιατί ο νεαρός Haffner δεν γνώριζε την αγγλική. Σ' αυτήν, ωστόσο, μεταφράστηκε στη συνέχεια μέρος του χειρόγραφου κειμένου.

Η έναρξη του Β' Παγκόσμιου Πολέμου, το Σεπτέμβριο του 1939, ματαίωσε την έκδοση του χειρογράφου, το ήμισυ του οποίου είχε μόλις συγγράψει, όπως αναφέρει ο εκδότης Frederic Warburg στις αναμνήσεις του που εξέδωσε με τον τίτλο *All Authors are Equal*. Το γεγονός αυτό επιβεβαιώνουν και πηγές από την προσωπική αλληλογραφία που διατηρούσε ο Haffner την περίοδο εκείνη με τον πρώην σύ-

ζυγο της γυναίκας του, Landry. Σε επιστολή του της 20ής Αυγούστου 1939 αναφέρει συγκεκριμένα, «μόλις την προηγούμενη παρέδωσα το τρίτο κεφάλαιο». Κεφάλαια χαρακτηρίζει προφανώς, όπως συμπεραίνεται από την αλληλογραφία, τα τρία μέρη της παρούσας έκδοσης – *Πρόλογος, Επανάσταση, Αποχαιρετισμός*.

Με την έναρξη λοιπόν του πολέμου ο νεαρός Haffner έκρινε σκόπιμο να διακόψει τη συγγραφή της *Ιστορίας ενός Γερμανού* και να ασχοληθεί με κάτι άμεσα πολιτικό. Για το λόγο αυτό πρότεινε στον εκδότη του μερικά κεφάλαια από ένα σύγγραμμα με τίτλο *Abriss von Deutschland*, το οποίο ύστερα από πρόταση του εκδότη μετονομάστηκε σε *Germany, Jekyll and Hyde* και αποτέλεσε έναυσμα για την καθιέρωση του άγνωστου νεαρού Γερμανού συγγραφέα. Το έργο αυτό του εξασφάλισε όχι μόνο την παραμονή, αλλά και τη μόνιμη συνεργασία του με την αγγλική εφημερίδα *Observer*.

Το ημιτελές, γραμμένο στη γραφομηχανή, χειρόγραφο μπήκε στο ράφι μαζί με άλλα πρώιμα πεζά έργα του Haffner. Ωστόσο, από πρόχειρες σημειώσεις του κατά την πρώτη μεγάλης διάρκειας επίσκεψή του στη Γερμανία γνωρίζουμε ότι ο ίδιος ο συγγραφέας δεν το είχε λησμονήσει και πιθανόν σχεδίαζε να ασχοληθεί εκ νέου με το υλικό του και να το αναδιαρθρώσει, αφαιρώντας το εισαγωγικό κεφάλαιο του Προλόγου που αναφέρεται στην περίοδο 1914-1933.

Εκ των υστέρων θεωρείται ευτύχημα που δεν πραγματοποιήσε αυτό το σχέδιό του, γιατί καθώς περιγράφει αυτή την περίοδο από την προσωπική του σκοπιά καθιστά το σημερινό αναγνώστη μέτοχο ιστορικών γεγονότων καθοριστικής σημασίας για την εξέλιξη των πραγμάτων στη Γερμανία. Τέτοιο είναι το γενικό κλίμα στη Γερμανία κατά τον Α΄ Παγκόσμιο Πόλεμο, με την πολιτική και ηθική εξάντληση του γερμανικού λαού, τις πολιτικές αναταραχές και ανακατατάξεις που ακολούθησαν και τη μεγάλη κρίση του πληθωρισμού.

Με την επιστροφή του στη Γερμανία, το 1954, το ζήτημα της επανεξέτασης του πρώιμου χειρογράφου είχε προφανώς κλείσει οριστικά και το έργο είχε μπει στο ντουλάπι των ανέκδοτων προσωπικών

εργασιών. Αποσπάσματά του, ωστόσο, πρέπει να ειδαν το φως της δημοσιότητας: πρόκειται για το κεφάλαιο 10 της παρούσας έκδοσης, που αναφέρεται στη μεγάλη οικονομική κρίση και τον πληθωρισμό του 1923, καθώς και το κεφάλαιο 25 της παρούσας έκδοσης, που αναφέρεται στον πρώτο αποκλεισμό των Εβραίων, αυτόν της 1ης Απριλίου 1933. Η τύχη του 10ου κεφαλαίου αγνοείται μέχρι σήμερα. Όσον αφορά το 25ο κεφάλαιο, γνωρίζουμε ότι ο συγγραφέας το έθεσε στη διάθεση του γερμανικού περιοδικού *Stern* κατά την πεντηκοστή επέτειο των γεγονότων στα οποία αναφέρεται.

Έκτοτε γίνεται μνεία στο χειρόγραφο *Ιστορία ενός Γερμανού* σε μια συνέντευξη που έδωσε ο Haffner στις 19 Φεβρουαρίου 1989 στην τελειόφοιτη δημοσιογράφο Jutta Krug με αφορμή τη σύνταξη της διπλωματικής της εργασίας με θέμα «Εξορία στη Μεγάλη Βρετανία στο παράδειγμα του Sebastian Haffner (1938-1945)». Στη συνέντευξη και την παραπάνω εργασία γίνεται αναφορά στο πρώτο αυτό συγγραφικό έργο του Haffner στην Αγγλία, στο περιεχόμενο και στους λόγους που δεν ολοκληρώθηκε.

Αυτά όσον αφορά τις πηγές συγγραφής και την πορεία του χειρογράφου ως τις μέρες μας.

Με το θάνατο του Sebastian Haffner τον Ιανουάριο του 1999 οι απόγονοί του, ο γιος του Oliver Pretzel και η κόρη του Sarah Haffner, ανέλαβαν να συγκεντρώσουν την ανέκδοτη συγγραφική κληρονομιά του και να τη στείλουν προς καταχώριση και φύλαξη στο Ομοσπονδιακό Κρατικό Αρχείο της Γερμανίας. Από τις προσωπικές σημειώσεις και τ' ανέκδοτα κείμενα ήρθε στο φως της δημοσιότητας πρώτα ένα μέρος της αγγλικής μετάφρασης του χειρογράφου κι έπειτα το γερμανικό χειρόγραφο, γραμμένο σε γραφομηχανή.

Η αγγλική μετάφραση έγινε κατά λέξη και ήταν μάλλον κακής ποιότητας, προφανώς συντάχτηκε από μεταφραστή που δεν ήταν αγγλόφωνος. Το γερμανικό χειρόγραφο όμως, εκτός από το μεγάλο ενδιαφέρον που παρουσίαζε, μαρτυρούσε λαμπρό συγγραφικό ύφος. Έλειπαν ωστόσο τα κεφάλαια 10 και 25 κι έληγε απότομα με το ποι-

ημα του Γερμανού ποιητή Χέλντεριν, που κλείνει το κεφάλαιο 34 του *Αποχαιρετισμού* της παρούσας έκδοσης. Ο δημοσιογράφος και εκδότης Uwe Soukop, από χρόνια φίλος και θαυμαστής του Sebastian Haffner, που βοήθησε στην εργασία συγκέντρωσης και κατάταξης της πνευματικής του κληρονομιάς, πρότεινε έπειτα από ανάγνωση του χειρογράφου να δοθεί στη δημοσιότητα παρά τις ελλείψεις που παρουσίαζε. Αργότερα ο μεγάλος γερμανικός εκδοτικός οίκος Deutsche Verlags-Anstalt ενδιαφέρθηκε για την έκδοσή του. Από τα αρχεία του περιοδικού *Stern* βρέθηκε το κεφάλαιο 25, ενώ το κεφάλαιο 10, που είχε χαθεί, μετέφρασε από την αγγλική μετάφραση ο γιος του συγγραφέα Oliver Pretzel. Αυτή η μετάφραση έχει μείνει επίσης ημιτελής, καθώς σταματά στο τέλος του *Προλόγου* του πρώτου μέρους.

Ήδη από την πρώτη κυκλοφορία του, το 2000, η *Ιστορία ενός Γερμανού* έγινε ανάρπαστη. Η πρωτοφανής επιτυχία του έργου στο αναγνωστικό κοινό της Γερμανίας αποτέλεσε έκπληξη, τη στιγμή μάλιστα που το ύφος του χειρογράφου δεν επιδεικνύει το χαρακτηριστικά εναργές, συνοπτικό ύφος που γνώρισε αυτό το κοινό στα όψιμα έργα του Sebastian Haffner. Το ύφος της *Ιστορίας ενός Γερμανού* είναι άμεσο, προσωπικό, παρορμητικό και πιο λογοτεχνικό απ' όσο συνήθιζε ο Haffner στα ώριμα έργα του.

Είναι φανερό ότι η μεγάλη επιτυχία οφειλόταν και οφείλεται στην άμεση αναβίωση κι οξυδερκή ανάλυση της γερμανικής κοινωνίας και των βιωμάτων της κατά τα έτη 1914-1933 καθώς και στην πετυχημένη αναπαράσταση της εποχής εκείνης.

Όσοσο τις ενθουσιώδεις επιδοκιμασίες του ανέκδοτου ως τότε αυτού χειρογράφου δεν άργησαν ν' ακολουθήσουν φωνές αποδοκιμασίας.

Πρώτος ο διδάκτωρ Ιστορίας της Τέχνης και καθηγητής επί συντάξει Jürgen Paul ισχυρίστηκε σε συνέντευξή του στο ραδιοφωνικό σταθμό Deutschland Radio τον Αύγουστο 2001, καθώς και αργότερα σε πολυάριθμα άρθρα του στο γερμανικό τύπο, ότι ο Sebastian

Haffner συνέγραψε το παρόν χειρόγραφο ή τουλάχιστον μεγάλο μέρος του μετά τη λήξη του Β΄ Παγκόσμιου Πολέμου. Τον ισχυρισμό του αυτό τον στηρίζει, πρώτον, σε μια σειρά εκφράσεων και εννοιών που κατά τη γνώμη του δεν ήταν σε χρήση από τη γερμανική γλώσσα πριν από το έτος 1939, όπως λόγου χάρη η φράση «business as usual» και η έννοια της «τελικής νίκης»· κατά δεύτερον, στην επισήμανση ότι η διορατικότητα του Haffner σχετικά με τις βιαιότητες και τα έκτροπα των ναζί καθώς και την επερχόμενη καταστροφική χαρακτηρίζεται από εκπληκτική ακρίβεια κι ανήκουστη προφητική δεινότητα.

Μετά την ανασκευή των επιχειρημάτων του από επώνυμους γλωσσολόγους όσον αφορά τις «ασυνήθεις» φράσεις της περιόδου εκείνης που αναφέρει (η φράση «business as usual» μαρτυρείται στη γερμανική από το 1917 και η φράση «τελική νίκη» χρησιμοποιήθηκε από τους Γερμανούς στρατηγούς ήδη κατά τον Α΄ Παγκόσμιο Πόλεμο, 1914-1918) ο εν λόγω διδάκτωρ βρήκε νέα ερείσματα για να αμφισβητήσει τη χρονολογία του χειρογράφου, όπως λόγου χάρη το γεγονός ότι δεν υπήρχαν «κυλιόμενες σκάλες» στους σταθμούς του υπόγειου σιδηρόδρομου πριν από το Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο. Όμως κι αυτός ο ισχυρισμός καταρρίφθηκε από έγκυρη πηγή (Εταιρεία Μέσων Μαζικής Κυκλοφορίας του Βερολίνου) που διαβεβαίωνε ότι οι υπόγειοι σταθμοί του Βερολίνου διέθεταν ξύλινες κυλιόμενες σκάλες στις αρχές της δεκαετίας του '30.

Ο καθηγητής Henning Köhler, πρόεδρος του τμήματος Νεότερης Ιστορίας στο Πανεπιστήμιο του Βερολίνου, ήρθε δεύτερος να ενισχύσει την αμφισβήτηση της χρονολογίας του χειρογράφου και να προβάλει ενδείξεις ιστορικής ασάφειας και λανθασμένης εκτίμησης ιστορικών γεγονότων στο χειρόγραφο του νεαρού Haffner. Τις ενστάσεις αυτές ακυρώνει το γεγονός και μόνο ότι ο εν λόγω ιστορικός έρχεται να κρίνει εκ των υστέρων την «ιστορική αλήθεια» των προσωπικών αναλύσεων και βιωμάτων της ιστορίας του απόπτη συγγραφέα.

Παρά την απουσία ουσιαστικών αποδεικτικών στοιχείων, οι δύο καθηγητές που αναφέρουμε θα εξαπολύσουν τους επόμενους δύο

τρεις μήνες –σημειωτέον, μήνες όπου η ειδησεογραφία είναι φτωχή λόγω της θερινής αργίας– καταιγίδα άρθρων στον τύπο και τα μέσα μαζικής ενημέρωσης όπου σχολιάζουν τη χρονολόγηση του χειρογράφου. Έφτασαν μέχρι το σημείο να αμαυρώσουν την υστεροφημία του γνωστού σε όλη τη Γερμανία δημοσιογράφου και ιστοριογράφου Sebastian Haffner, ο οποίος υπήρξε ανέκαθεν δριμύς και οχληρός σχολιαστής της μεταπολεμικής πολιτικής επικαιρότητας στη Γερμανία, με τον ισχυρισμό ότι ο τελευταίος συντάξε το χειρόγραφο πριν από το θάνατό του, ώστε να βρεθεί στην κληρονομιά του.

Τέλος, προκειμένου να αποκατασταθεί το όνομα του συγγραφέα, ο εκδοτικός οίκος Deutsche Verlags-Anstalt και οι κληρονόμοι του Oliver Pretzel και Sarah Haffner παρέδωσαν το χειρόγραφο *Ιστορία ενός Γερμανού* στην Εγκληματολογική Υπηρεσία της Ομοσπονδιακής Γερμανίας προς αναλυτική εξέταση και χρονολόγηση.

Ύστερα από εξέταση της σύστασης και των υδάτινων γραμμών του χαρτιού, των χαρακτήρων της γραφομηχανής κ.ά. η Εγκληματολογική Υπηρεσία της Ομοσπονδιακής Γερμανίας με γνωμάτευσή της που εκδόθηκε στις 12 Οκτωβρίου 2001 καταλήγει στο τελικό συμπέρασμα ότι το εν λόγω χειρόγραφο *δεν συντάχθηκε μετά το 1939*.

Στην παρούσα ελληνική έκδοση έχουν συμπεριληφθεί 38 χειρόγραφεσ σελίδες οι οποίες βρέθηκαν κατά την ταξινόμηση του κειμένου στο Ομοσπονδιακό Κρατικό Αρχείο και αποτελούν τη συνέχεια του χειρογράφου, γραμμένου στη γραφομηχανή. Απαρτίζουν τα κεφάλαια 35-40 του μέρους με τίτλο *Αποχαιρετισμός*.

Απομένει το ερώτημα: γιατί τόσο επίμονη αμφισβήτηση στο ζήτημα της χρονολόγησης;

Η απάντηση είναι ότι, όπως διαφαίνεται ήδη απ' όσα προαναφέραμε, ο νεαρός Haffner φανερώνει μέσα από την προσωπική του εμπειρία και κρίση ότι όποιος άνοιγε τα μάτια του μπορούσε να δει τη μοιραία συμφορά.

Αλλά ας αφήσουμε το συγγραφέα να μιλήσει...